

Thomas Robert Malthus i njegov doprinos ekonomiji

Obrovac, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:606777>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

**SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA EKONOMIJU I TURIZAM
«DR. MIJO MIRKOVIĆ»**

Ivana Obrovac

THOMAS ROBERT MALTHUS I NJEGOV DOPRINOS EKONOMIJI

ZAVRŠNI RAD

Pula, 2022.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA EKONOMIJU I TURIZAM
«DR. MIJO MIRKOVIĆ»

Studentica: Ivana Obrovac

Matični broj: 4797-E, JMBAG: 0303071071 , redovni student

Smjer: Ekonomija, preddiplomski studij

THOMAS ROBERT MALTHUS I NJEGOV DOPRINOS EKONOMIJI

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Povijest ekonomske misli

Mentor: izv. prof. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ivana Obrovac, kandidat za prvostupnika ekonomije, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ivana Obrovac, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Thomas Robert Malthus i njegov doprinos ekonomiji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenog, slobodnog pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____, _____ godine.

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Tko je Malthus	3
3. Malthusov doprinos ekonomiji	5
3.1. Teorija stanovništva	6
3.2. Teorija zemljišne rente	11
4. Odnos Malthusa i drugih ekonomista	13
4.1. Protivnici Malthusove teorije	14
5. Neomaltuzijanci	17
5. 1. Ocjena Malthusove teorije	18
6. Zaključak	20
Literatura	21
Popis grafikona i tablica:	23
Sažetak	24
Abstract	25

1. Uvod

Thomas Robert Malthus najpoznatiji je pesimistični ekonomist. Malthus se detaljno bavio populacijama. Proučavao je brojke o rođenjima, smrti, dobi za brak i rađanje djece te ekonomskim čimbenicima. Glavna problematika njegovog istraživanja bila je odnos između količine hrane i prenapučenosti stanovništva. Smatrao je da ljudi nisu prenaseljeni do točke gladovanja, napominjući da, dok proizvodnja hrane ima tendenciju povećanja aritmetički, stanovništvo ima tendenciju prirodnog porasta bržom geometrijskom brzinom. Ljudi mogu povećati proizvodnju hrane, odnosno doći do ravnoteže samo teškim metodama poput vraćanja neiskorištenog zemljišta ili intenzivnom poljoprivredom. No, tu su i drugačije mjere kao npr. kasni brak, korištenje kontracepcije, emigriranjem ili pak u ekstremnim okolnostima, pribjegavanjem smanjenoj zdravstvenoj skrbi, toleriranjem opakih socijalnih bolesti ili jako loših životnih uvjeta, rata ili čak čedomorstva. Malthus je vjerojatno najpesimističniji i najneshvaćeniji ekonomist svih vremena. Danas se čak pridjev "Maltuzijanski" koristi za opisivanje pesimističnih predviđanja propasti čovječanstva osuđenog na gladovanje zbog prenaseljenosti. Kada je njegova teza prvi put izrečena u njegovom djelu "An Essay on the Principle of Population (1798.);" izazvala je veliku galamu. Sva ta izazvana galama uspjela je poljuljati poštovanje od strane Malthusovih kolega ekonomista. Toliko je jednostavna bila njegova usporedba aritmetičkog i geometrijskog niza kako se stanovništvo povećava brže nego količina hrane, da je često bila isticana kao njegovo glavno zapažanje. Zapažanje je, doista, toliko oštro da je lako izgubiti iz vida njegov stvarni zaključak: budući da ljudi nisu svi gladovali, ekonomski izbori moraju biti na djelu, a posao ekonomista je proučavati te izbore. Malthus se pozabavio i mnogim drugim pitanjima. U njegovom djelu "Principles of Political Economy (1820.);" bio je prvi tekst u kojem opisuje raspored potražnje kao odvojen od količine tražene po danoj cijeni. Njegov prikaz krivulja potražnje razjasnio je raspravu o Sayevom zakonu i prezasićenosti. U radu je bio usredotočen na suprotstavljanje dugoročnog, kao što je primjer rasta stanovništva, s kratkoročnim, što se odražava u cikličkim događanjima, poput onih koji utječu na poljoprivredu. Pišući prije industrijske revolucije, Malthus nije u potpunosti cijenio utjecaj tehnologije na proizvodnju hrane.

U ovom radu će se detaljnije prikazati Malthusov rad i stav. Rad se sastoji od 6 poglavlja. Počevši uvodom čitatelja se uvodi u kratki sadržaj rada. U drugoj cjelini je pobliže opisan Malthusov privatni život, djetinjstvo, obrazovanje te njegovi počeci općenito. U trećem poglavlju je opisana njegova najpoznatija teorija stanovništva, te teorija zemljišne rente. Četvrto poglavlje govori o njegovom odnosu sa kolegama ekonomistima, dakle njegovim protivnicima i pristašama. Ništa manje važno nije peto poglavlje, gdje su tema neomaltuzijanci, njihovi stavovi i teorije. Na kraju, cijeli je rad sažet u zaključku, Malthusova istraživanja, djela, prognoze te točnost njegovih teorija.

2. Tko je Malthus

Thomas Robert Malthus bio je britanski ekonomist, demograf i anglikanski svećenik. Rođen je 14. veljače 1766. godine u ruralnoj regiji Dorking u Velikoj Britaniji, a preminuo 29. prosinca 1834. od kardiovaskularne bolesti. Rođen je u dobrostojećoj obitelji. Njegov otac, Daniel Malthus, volio je znanost te je bio u dobrim prijateljskim odnosima s Humeom i Rousseauom. Također, obuku svoje djece je temeljio na Emilio, pomno prateći rad Jean-Jacquesa Rosseaua. Danielovo prijateljstvo sa Davidom Humeom, s markizom de Condorcetom, Williamom Godwinom i drugima imalo je utjecaja na Malthusovo obrazovanje te mu je bila omogućena široka kulturna obuka. Iako je otac izabrao obrazovni model, njegova majka Henriette Malthus sve je pratila. Kad je napunio 18 godina upisao je Jesus College u Cambridgeu, diplomirao 1788. godine, a 1791. godine stekao zvanje prvostupnika umjetnosti. Prema običajima se smatralo da najmlađi sin mora započeti duhovnu karijeru pa je 1793. godine stekao teološku diplomu te stupio na dužnost. Od 1793. do 1803. godine bio je vikar u jednoj župi u Surreyu, a 1804. se oženio Harriet Eckersall, s kojom je kasnije imao sina i dvije kćeri: Henryja, Emily i Lucy.

Mladog je Malthusa oduvijek zanimala znanost stoga je svo svoje slobodno vrijeme učio i proučavao probleme odnosa ekonomskih pojava s prirodnim procesima. 1805. godine je postao profesor na katedri za suvremenu povijest i političku ekonomiju. Njegova obuka te činjenica da je bio prijatelj sa nekim istaknutim osobama tj. ekonomistima omogućila mu je da se više i pobliže bavi određenim teorijama, pa je tako stekao i divljenje okoline. Postao je čovjek od velikog utjecaja u raznim poljima znanja pa se 1810. godine uključio u Kraljevsko društvo. Malthus je bio jedan od dvadeset osnivača Kluba za ekonomsku politiku od 1821., a utemeljio je i Londonsko statističko društvo.

G. 1798. anonimno je objavio prvo izdanje svog najpoznatijeg djela: Istraživanje o načelu populacije pod naslovom: *Rasprava o utjecaju principa stanovništva na napredak budućeg društva s pretpostavkama g. Godwina, g. Condorceta i drugih*. G. 1803. objavio je drugu opširniju i dorađenu verziju tog istog djela, no ovaj put ne anonimno, te uz drugi naslov: *Ogled o načelu stanovništva ili pogledi na njegov prošli i sadašnji utjecaj na ljudsku sreću*. Kako bi prikupio što više statističkih podataka za svoje djelo, odlučio je putovati u Njemačku, Švedsku, Norvešku, Finsku, Rusiju,

Francusku te Švicarsku. Do kraja njegovog života ukupno je objavljeno šest izdanja njegovog glavnog djela. U narednim izdanjima Malthus je proučavao učinke zakona, napredovanje zemljišne rente, načela političke ekonomije razmatrana s obzirom na njihovu praktičnu primjenu, no uglavnom se bavio problemom preraspodjele gospodarskih dobara.

3. Malthusov doprinos ekonomiji

Malthusov je doprinos veoma značajan u području ekonomske znanosti. Njegova temeljna pretpostavka koja govori kako se veličina stanovništva mijenja ovisno o mogućnosti prehrane polazi još od skolastika, od G. Botera, R. Cantillona, fiziokrata i A. Smitha. Uz njihove teze Malthus je nadodao uvjerenje kako ljudskom rodu predstoji nestašica hrane ukoliko se stanovništvo nastavi povećavati istom brzinom, te kako su te granice određene u zakonom opadajućih prinosa tako da one širenjem neimaštine, gladi pa i loših životnih uvjeta utječu na povećanje stope smrtnost, opasnost od rata i razne bolesti.

Malthusovo temeljno načelo govori kako se stanovništvo množi geometrijskom progresijom, a proizvodnja hrane se povećava aritmetičkom progresijom. Ako se uzme u obzir da je geometrijski rast brži od aritmetičkoga, dolazi do nerazmjera između rasta stanovništva i rasta proizvodnje hrane. Taj je zaključak doveo Malthusa do pesimističnog razmišljanja i naveo ga da još više istražuje. U njegovo vrijeme, odnosno vrijeme oštih socijalnih i ekonomskih odnosa, nezaposlenosti i siromaštva, ta je teorija pridonijela vladajućim slojevima da se odgovornost za tu situaciju prenese na prirodne zakone. Malthusov princip naseljenosti oboren je na dva fronta: rast poljoprivredne proizvodnje nije usporen, a stanovništvo nije nastavilo rasti istom brzinom. Oba procesa manje ovise o zakonima prirode, koliko o tehnologiji i društvenim uvjetima života. Međutim, kada se odgovornost za društvene uvjete, posebice u pogledu siromaštva, nezaposlenosti i socijalne sigurnosti, prebacuje s vladajuće elite na žrtve ovih društvenih procesa, njegova se tvrdnja i dalje često poziva, iako s vremena na vrijeme uvodi nova ograničenja poput ograničenih sirovina, energija, prostor, okoliš itd. Pojam maltuzijanizam oduvijek se povezivao sa svim pokušajima da se objasne složeni društveni procesi i pokušaji da se oni posreduju pojednostavljenim odnosima prirodne i reprodukcije stanovništva, bilo da se radi o izvornim maltuzijanskim učenjima ili nedavnim pokušajima primjene sličnih metoda koje se nazivaju neomaltuzijanske. Malthus se smatra jednim od prvih demografa zbog razvoja svoje teorije o rastu stanovništva. I danas njegove ideje imaju vidljiv utjecaj na političkom, gospodarskom, društvenom, znanstvenom pa i kulturnom polju.

3.1. Teorija stanovništva

U predkapitalističkim pretežno agrarnim društvima interes za stanovništvo kretao se unutar okvira koje su postavljali stagnantni uvjeti ekonomskog stanja. Bez obzira na druge ciljeve koji su mogli izgledati poželjni, usklađivanje veličine stanovništva prema mogućnostima njegove prehrane, nametao se kao temeljni i odlučni ograničavajući faktor veličine stanovništva.¹ Ti su uvjeti određivali broj stanovnika, ako se uzme u obzir poljoprivredna površina i visina prinosa po jedinici te površine. Ratovi i epidemije su gradili uvjete za eventualni porast populacije, no ipak samo do neke granice.

U 17. stoljeću došlo je do radikalnih promjena, te je početak kapitalističke ere označio optimističko shvaćanje veličine stanovništva. Došlo je do otkrivanja i kolonizacije do tada nečeg nepoznatog poput Afrike, Amerike i Australije, povećanja proizvodnje, napretka u poljoprivredi, te novih kultura koje su omogućile izdašnije resurse hrane i bolju iskorištenost zemljišta što je davalo osnovu za porast stanovništva. Međutim, u Francuskoj i Engleskoj je postojao strah od porasta stanovništva. Zašto je to tako obzirom da je englesko gospodarstvo radilo punom parom? Kao razlog svemu tome Schumpeter vidi u teškoćama pri zapošljavanju uzrokovanim aktualnom industrijskom revolucijom. Upravo zbog ubrzanog gospodarskog razvoja, veliki dio stanovništva se činio suvišnim, te se više nije mogao zaposliti na temelju novih tehnologija, odnosno strojevi su zamjenjivali radnu snagu. Višak radne snage bio je samo privremen, ali je ostavio snažan dojam na mnoge pisce koji su naknadno pokušali pronaći objašnjenje fenomena vraćajući se na ranije poznate okolnosti. Sva ova teorijska razmatranja objedinjena su u Malthusovoj teoriji stanovništva, koja je po njemu i nazvana. Teorija stanovništva postala je njegovo glavno djelo tj. djelo koje je obilježilo njegov život. Prvo izdanje 1798. godine bilo je anonimno te je izazvalo brojne napade od javnosti. To je zapravo jedan od razloga zašto je putovao u neke Europske zemlje. Na putovanjima je prikupljao informacije i podatke koje je iskoristio za svoj rad. U prvom izdanju sažeo je svoje teorije o demografskom statusu nekoliko zemalja. Međutim, prilikom pisanja eseja vjerovao je da je stanovništvo Velike Britanije 7 milijuna ljudi, no prema popisu stanovništva provedenom 1801. godine taj broj je bio gotovo 11 milijuna. Za pripremu drugog izdanja, uzeo je u obzir statističke podatke, crkvene zapise, ali i informacije o

¹ Baletić-Wertheimer Anica: *Malthus i Marx: Dileme demografske teorije*

drugim zemljama. Kroz cijeli njegov život objavljeno je ukupno 6 izdanja, 1803., 1806., 1807., 1817., 1826. i 1830. godine. Međutim, usprkos brojnim promjenama u nizu ovih izdanja bitno načelo prvog Eseja ostalo je nepromijenjeno. Primarni cilj koncepta iz 1798. bio je poboljšanje ljudskog života koristeći razne kategorije.

Međutim, populacijska teorija, kako se shvaćala u 19. stoljeću, kao teorija čimbenika ili "zakona" koji određuju količinu i stopu povećanja ili smanjenja pojavila se ranije. Godine 1589., Malthusov princip populacije, oslobođen od beznačajnih čimbenika, u potpunosti je razvijen iz Boterova mozga: populacija teži porastu, preko bilo koje određene granice, do punih razmjera koje ljudska plodnost može postići, no naprotiv, njihove mogućnosti porasta su strogo ograničene i stoga one predstavljaju granicu ovog povećanja, jedinu granicu koja postoji. Ta se granica očituje u suzdržavanju neudavanja (maltuzijanska negativna suzdržanost, razborita suzdržanost, moralna umjerenost), ako broj ne smanjuju rat, kuga i sl. Ovo postignuće probijanja novih temelja- skoro pa jedino vrijedno pozitivne ocjene u povijesti teorije stanovništva- proširilo se daleko prije poruke, praktički je nastalo u valu populizma u 17. stoljeću. Otprilike dvjesto godina nakon Botera, Malthus ju je ponovio, osim što je prihvatio poseban matematički zakon o tome kako djeluje virtus generativa i virtus nutritiva: stanovništvo raste prema geometrijskim stopama ili progresijama- to jest, u različitim geometrijskim nizovima. Hrana pak raste po aritmetičkim stopama ili progresijama. Ali zakon geometrijske progresije, iako se ne nalazi u Boterovim spisima, sugerirali su Petty u djelu o ljudskom razmnožavanju (1686.), Susmilch (1740.), R. Wallace (1753.) i Ortes (1774.) tako da Malthus u tom krugu ideja nije imao više što reći.

Kako povećati poljoprivrednu proizvodnju? Ako se pretpostave najbolji poslovi, može se očekivati maksimalno udvostručenje uroda po hektaru u 25 godina. Međutim, to se odnosi samo na prvih 25 godina. U sljedećih 25 godina nezamislivo je da će se proizvodnja utrostručiti. To je suprotno onome što znamo o svojstvima tla. Kako se kultura širi, povećanje proizvodnje koje se može očekivati svake godine postaje sve manje u odnosu na prosječnu proizvodnju prethodne godine (Malthus se ovdje poziva na zakon opadajućih povrata). Sa sigurnošću se može reći da se, s obzirom na današnje stanje planeta, sredstva za život pod optimalnim radnim uvjetima mogu povećati samo aritmetičkom progresijom. Sam Malthus je rekao da nije bitan propisani omjer, nego veza između porasta stanovništva i hrane i obrnuto. Pretpostavimo da na zemlji postoji 1 milijarda ljudi- ovaj broj će se povećati za 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128,

256... a hrana 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9... Dva stoljeća kasnije omjer bi bio 256:9, a tri stoljeća kasnije 4096:13.

Malthus je svoje načelo stanovništva temeljio na dvije postavke. Prema prvoj "Stanovništvo se, kad ne nailazi na ograničenja, povećava geometrijskom progresijom takve naravi da se udvostručuje svakih dvadeset i pet godina".²

Ovo načelo je pokušao precizirati tako što ga je temeljio na populacijskom iskustvu u SAD-u. Međutim, statistike su bile nepouzdana te su pružale malo empirijske potpore prvoj tvrdnji. Upravo zbog toga je naglasio da udvostručavanje stanovništva svakih dvadeset pet godina nije maksimalna, ni nužno stvarna stopa. No ipak, tvrdnja o potencijalnoj stopi rasta stanovništva geometrijskom progresijom očita je.

Kao protuteža prvoj tvrdnji bila je druga: sredstva se uzdržavanja (tj. ponuda hrane) ne mogu uopće, čak ni u najpovoljnijim okolnostima, povećati brže nego aritmetičkom progresijom. Za žaljenje je preciznost kojom je Malthus izrazio ovu drugu tvrdnju, jer se aritmetičku progresiju ponude hrane nije moglo potkrijepiti činjenicama, čak ni onako nehajno kao što se to moglo s prvom tvrdnjom. Pa ipak, navedene dvije tvrdnje, promatrane zajedno, dovode do uviđanja očitog nesklada između potencijalnoga povećanja stanovništva i ponude hrane. Riječima samoga Malthusa: "Budući da je snaga populacije ... toliko jača, povećanje se ljudske vrste može sputavati na razini sredstava održanja samo stalnim djelovanjem jakoga zakona nužde koji će na tu veću silu djelovati kao ograničenje".³

Činjenica da je populacija fizički sposobna reproducirati se sve dok nema ne samo hrane nego i prostora za stajanje nije razlog za zabrinutost, osim ako se ne dopuni tvrdnjama da će zapravo težiti tome, umjesto da se samoprilagođava rastućim gospodarskim prilikama, te povećava u usporedbi s njima (pa čak i smanjiti natalitet). Drugim riječima, stanovništvo doista može biti sklono vršiti pritisak na izvor hrane. No, dopusti li se taj trend, u doglednoj budućnosti neće izazvati zabrinutost, ili što nam je još važnije, neće imati nikakvog značenja u objašnjavanju suvremenih pojava. Jer ako je to slučaj, očito nije dovoljno vjerovati da će stanovništvo "pritiskati" izvor hrane u

² Ekelund, Jr. J.B., Hebert, R.F. (1997.): *Povijest ekonomske teorije i metode*, treće izdanje, Zagreb

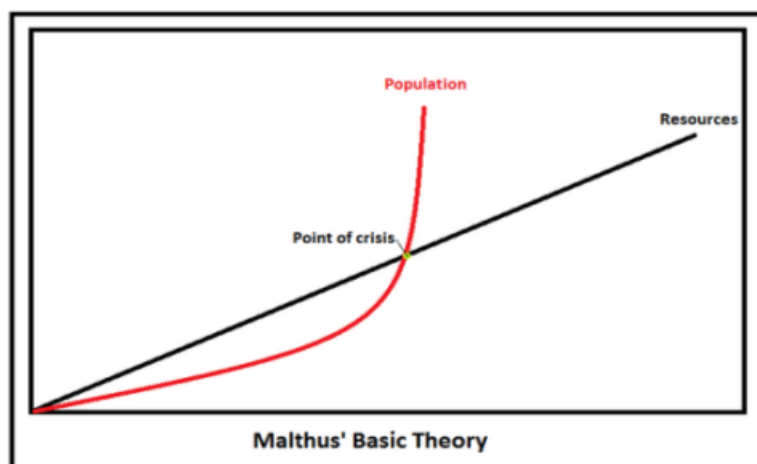
³ Ibid

nekom neodređeno dalekom vremenu: moramo misliti da pritisak stvarno postoji ili stvarno prijeti. Ako ne možemo utvrditi ovo, onda su uvjerenja o trendu kompatibilna sa suprotnim uvjerenjima za bilo koju datu situaciju.

Malthusova misao sastoji se od tri dijela, koja treba posebno razmotriti:

- Prvi se odnosi na ponudu radne snage. Pomnim proučavanjem činjenica dokazao je da su svi narodi za koje imamo pouzdane povijesne podatke vrlo plodni, te da bi njihov broj brzo i kontinuirano rastao da nije prestao zbog nedostatka sredstava za život ili drugih razloga poput bolesti, rata, čedomorstva ili pak moralnog suzdržavanja...
- Njegov drugi stav odnosi se na potrebu za radnom snagom. Kao i prvi, i ovaj je potkrijepljen činjenicama, ali drugim nizom činjenica. Malthus pokazuje da, u vrijeme njegovog pisanja, niti jedna zemlja nije bila u stanju prikupiti dovoljno sredstava za život nakon što je njezin teritorij postao vrlo gust. Proizvod prirodne nagrade za ljudski rad je njezina stvarna potražnja za stanovništvom. Malthus je pokazao da, prije njegova vremena, brzi rast već gusto naseljenog stanovništva nije doveo do proporcionalnog povećanja ove potražnje.
- Treće, zaključuje da će se ono što se dogodilo u prošlosti vjerojatno ponoviti u budućnosti, te da će siromaštvo ili neki drugi uzrok patnje spriječiti rast stanovništva, osim ako se ne zaustavi dobrovoljnim ograničenjima. Stoga je pozvao ljude da prestanu pušiti, žive život moralne čistoće i izbjegavaju preuranjene brakove.

Ilustracija 1: Odnos populacije i resursa

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/en/file/346930>

Ova populacijska dilema je dovela istodobno do teorijskoga i do praktičnoga pitanja. Teorijsko pitanje se odnosilo na identificiranje postojećih ograničenja rastu stanovništva, dok se praktično pitanje odnosilo na to koja bi ograničenja trebala više poticati.

Osim ograničenja ponude hrane, Malthus je klasificirao pozitivna i preventivna ograničenja. Smatra da čovjek sam postavlja preventivne zapreke ako je sposoban predvidjeti posljedice. Kad oko sebe vidi siromaštvo i bijedu pita se hoće li moći nahraniti potomke, odreći se nekih svojih koristi, osigurati dobar odgoj djece. Takva razmišljanja će mnoge dovesti do toga da se ne žene, te da je upravo apstinencija najmanje zlo. Pozitivne zapreke pak nastaju iz nedostataka kao što su bijeda ili grijeh. Tu spadaju teški i nezdravi poslovi, bolesti, ratovi, siromaštvo, loša briga od djece i općenito loši životni uvjeti. Analizirajući sve navedene zapreke, sve se svode na moralno uzdržavanje, grijeh te bijedu. Sve te zapreke imaju djelovanje na populaciju i ondje gdje djeluje jedna jako slabo će djelovati i ona druga. Drugim riječima, preventivna i pozitivna zapreka imaju inverzno djelovanje jedna na drugu. Vrti se pitanje kako uspostaviti ravnotežu populacije i hrane. Obzirom na to da se stanovništvo povećava brže nego količina hrane, situacija je takva da više ljudi mora dijeliti hranu. Siromašni žive u lošijim uvjetima jer nisu u mogućnosti kupiti hranu. Jako

raste broj radnika, tako da jedan dio postaje suvišan na tržištu. Cijene hrane rastu, dok cijene rada padaju. Kako je dio radnika višak, to iskorištavaju vlasnici zemlje i obrađuju se nova zemljišta čime se proizvode veće količine hrane i dolazi do ravnoteže.

Tablica 1: Malthusovo razlikovanje pozitivnih i preventivnih ograničenja

Pozitivna ograničenja (faktori koji povećavaju broj umiranja)	Preventivna ograničenja (faktori koji smanjuju broj rođenja)
Rat Glad Epidemije	Moralna suzdržljivost Kontracepcija Abortus

Izvor: Ekelund, Jr. J.B., Hebert, R.F. (1997.): *Povijest ekonomske teorije i metode*, Zagreb

Malthus smatra kako brži porast populacije nego hrane navodi ljude na veću aktivnost i kada bi ove tendencije bile jednake, ne bi bilo motiva da se dalje zemlja kultivira te bi se svakako broj populacije zaustavio na 5 milijuna, a ne 50 milijuna. Takva ravnoteža je, po Malthusu, suprotna od skice stvaranja.

Malthus tvrdi kako on nije neprijatelj populacije, već samo zla koji dovodi do nepovoljnog odnosa između hrane i populacije. Valja dodati da je Malthus u više navrata osudio nemoralnost nedopuštenih sredstava kontrole rađanja, također i zato što postupak uklanja poticaj za rad. Ako svaki bračni par ograniči broj djece kako želi, postoji opasnost da čovječanstvo neće rasti brzinom potrebnom za postizanje željenog razvoja. Dakle, Malthus nije protiv stanovništva, već protiv prenaseljenosti.

3.2. Teorija zemljišne rente

Malthus i Ricardo su kao polazište uzeli problem dobara u okviru Smithova sustava, te su obojica došli do zaključaka koji su značajno odudarali od Smithova utilitarističkog optimizma. Malthusovi pogledi na odnos između stanovništva i kapaciteta hrane temeljili su se s jedne strane na istraživanju problema zemljišne rente, a s druge strane

na raspravama s njegovim ocem Danielom Malthusom i Williamom Godwinom na temu mogućnosti poboljšanja ljudske prirode. Što se tiče kvantitativnog odnosa između rada i robe koja se koristi za kupnju rada, Malthus je tvrdio kako roba čija proizvodnja košta više kupuje više rada. Vrijedi i obrnuto, dakle, roba s niskim troškom proizvodnje kupuje manje rada. Ako se to uzme u obzir, mjera vrijednosti nikako ne može biti rad nego troškovi proizvodnje uključujući i profit. Prema tome, profit je prema Malthusu dio troškova proizvodnje. No Malthus se pita, kako se realizira profit ako već postoji u trošku proizvodnje? Zapravo, tko ga isplaćuje? Po njemu, to bi bili primatelji rente.

Po Malthusovoj teoriji zemljišna renta je onaj dio prinosa zemljišta koji preostaje nakon namirenja svih troškova uloženi u zemljišta. Što se tiče cijena, one se oblikuju po proizvodnim troškovima zemljišta obrađivanih uz najnepovoljnije uvjete. Zemljišna renta je diferencirana, a njezina visina varira ovisno o intenzitetu obrade, položaju zemlje na tržištu i kvaliteti zemlje. Mogućnost povećanja intenziteta obrade vrlo je ograničena, a povećanje obrađenih površina ograničeno je s jedne strane brojem potrošača, a s druge strane troškom proizvodnje. Nitko neće obrađivati zemlju ako primljena cijena ne uključuje trud ili trošak. Zbog toga je Malthus proučavao funkcionalni odnos između poljoprivredne proizvodnje i stanovništva. S tim je dokumentom pokušao pokazati da postoje prepreke u guranju odnosa u pravom smjeru, naime da su argumenti koje su njegov otac Godwin i ostali tvrdili o mogućnosti beskonačnog ljudskog poboljšanja bili netočni. Umjesto toga, Malthus je vjerovao da postoji proporcionalni odnos između veličine populacije i kapaciteta hrane.

4. Odnos Malthusa i drugih ekonomista

Često se o Malthusovoj teoriji govori kao da nije otkrila ništa, tj. da se njome objašnjava nešto, što se samo sobom razumije. Ipak, neposredno prije Malthusa Giammaria Ortes je formulirao sličnu zakonitost. Ortesova formulacija je da se ljudi i životinje razmnožavaju u geometrijskoj progresiji, dok je narodna imovina nepromjenjiva. Dakle, neki ljudi se mogu obogatiti, tako da drugi osiromaše. Stoga se društveno zlo može eliminirati samo razumnim ograničenjima rasta stanovništva i dobrovoljnim celibatom. Njegova teza nije jednaka Malthusovoj, no ima sličnosti. Ortes, na primjer, gleda narodnu imovinu kao nepromjenjivu konstantu, a Malthus ne. Kao još neke njegove prethodnike može se istaknuti Platona i Aristotela, te Botera koji je smatrao da je glavni razlog bijede prenapučenost. Također, valja spomenuti i Smitha koji je iznio pojedine misli na kojima je Malthus mogao utemeljiti svoja istraživanja o teoriji populacije.

Svi ostali prethodnici gledali su na taj problem na posve drugačiji način. Platon je zagovarao da se pučanstvo drži na istoj razini kao preduvjet etičkog savršenstva ljudi. Aristotel je pak smatrao da bi se množenje pučanstva trebalo ograničiti kako bi se održala optimalna ravnoteža. Skolastici su pak imali dva gledišta, s vjerske dogme i transcendentne svrhe čovjeka. S druge strane, merkantilisti su zagovarali množenje pučanstva jer bi onda bilo više radne snage. Ono po čemu se Malthusovo razmišljanje najviše razlikuje od merkantilista jest da je njega zanimalo tj. bilo mu je važno kako će se narodno bogatstvo dijeliti. On je zapravo prvi koji je ispitao problem populacije te argumentirao gospodarsku problematiku te bez sumnje, dokazao postojanje poveznice između gospodarskog zbivanja i kretanja pučanstva. Upravo to je ono što je on stvorio u nauci. Također valja spomenuti njegov odnos sa Ricardom, koji je nesumnjivo jedan od najoštromnijih. Obojica stoje na temelju Smithova sustava, iako je njihova metoda drugačija. Malthus je primjenjivao induktivnu metodu, dok je Ricardo bio pristaša deduktivne. No ipak, niti jednom od njih nije pošlo za rukom da spoji obje metode, kao Smithu. Treba pobliže istaknuti Malthusov odnos sa Smithom. Obojica su se složili da je količina rada najbolja mjera vrijednosti te istaknuli su važnost zemljišta za gospodarski razvoj. Malthusova perspektiva je bila pesimističnija, stoga je istaknuo kako bi plaće, rente i profit trebalo uključiti u troškove proizvoda, te je

naglasio da rast stanovništva ima jako negativan utjecaj na gospodarski razvoj. Dakle, prema Smithovoj teoriji, država nema ograničenja za rast, već kako raste stanovništvo, tako raste i proizvodnja hrane. Ne može se reći da je Malthus bio u pravu, ipak je isključio tehnološki napredak. Napredak industrije omogućio je bolju proizvodnju na nekom području. Međutim, njegova djela su vrlo važna jer ukazuju na neke dodatne i drugačije aspekte koji su neophodni za gospodarski rast i razvoj. Osim teorije stanovništva, nije se slagao s Adamom Smithom o prirodi tržišta da samo stvara cijene. Dakle, bavio se i prirodom tržišta koja bi zbog nemogućnosti prilagodbe cijena mogla rezultirati velikom krizom. Što se toga tiče, Malthus je objasnio mogući uzrok krize kao ciklički nedostatak uspješne potražnje. To znači da kapitalisti ne koriste sav svoj prihod, što dovodi do manjka. Njegov argument je da je jedino rješenje uvođenje politike regulacije prihoda kapitalista. Trebaju trošiti više ili proizvoditi manje.

Također, njegov odnos sa Davidom Ricardom neće ostati nezapamćen. Bili su teoretski suparnici, ali i dobri prijatelji. Čak se Ricardo slagao sa teorijom populacije. Ricardova najvažnija knjiga izdana 1817. je "Načela političke ekonomije" u kojoj je pisao o apstraktnim načelima ljudskog ponašanja. Ricarda je zanimala zemlja, prostor koji stanovništvo zauzima. U njegovoj teoriji, gospodarstvo se uvijek širi, ali kako stanovništvo raste, mora biti i poboljšanja zemljišta. Nadalje, istaknuo je mnoge prednosti razmjene. Ipak, nije se slagao s Malthusom po pitanju ideje da bi kapitalisti morali povećati potrošnju da bi sveukupna potražnja bila uravnotežena. Zaključak Hunta i Lautzenheisera jest kako su obojica nekim dijelom u pravu, s obzirom da u kapitalističkom sustavi zaista dolazi do uneravnoteženosti cijena i nedovoljne potražnje. Ako gledamo odvojeno, ti troškovi kapitalista kao pojedinca ne utječu na potražnju dobara. Dakle, svakom kapitalistu je u interesu na kraju imati čim manji trošak proizvodnje.

4.1. Protivnici Malthusove teorije

Teorija populacije je postala veoma poznata u znanstvenom svijetu, zapravo, može se reći da se i dan danas raspravlja o njoj. Kako njegova teorija ima pristaše, tako i protivnike. Neki od njih su Eugen Dühring, Franc Oppenheimer, Julius Wolf, Paul

Mombert, Lujo Bretano, Henrik Pesch, Adolf Weber, Ingram, Edwin Cannan, Leroy-Beaulieu, E. van der Smissen te Frank Fetter.

Glavni prigovori izneseni protiv maltuzijanske teorije su sljedeći:

- Ne može se dokazati da se potencijal hrane ne može penjati brže od aritmetičke progresije. Takav se napredak može odnositi na mogućnost povećanja prinosa usjeva, ali ne i na povećanje stočarskih proizvoda, gdje postoji stvarna mogućnost bržeg povećanja
- Kako kultura postupno napreduje, poriv za održavanjem vrste sve se više očituje na način suzdržavanja od rađanja
- S katoličke strane posebno se pokazuje da je rast stanovništva nužan preduvjet za kulturni, moralni i gospodarski napredak svake zemlje, a da je svako ograničenje rađanja znak kulturnog i moralnog pada (npr. Rimsko Carstvo zbog niske stope nataliteta). Svaka država koja eksponencijalno raste zna kako stvoriti prehrambeni potencijal potreban za rast stanovništva.

Što se tiče prvog prigovora treba primijetiti da je Malthusova relacija pretjerana. Razmak među brojem pučanstva i prehrambenim potencijalom uopće ne mora biti velik kao razmak među aritmetičkom i geometrijskom progresijom. Ipak, svakako je točno da postoji povezanost između prehrambenog potencijala i broja pučanstva. Upravo u tome je značajka Malthusove teze.

Drugi prigovor također ne pobija teoriju. Stoga se hranidbeni potencijal prilagođava smanjenju veličine populacije. Niti bi opovrglo njegovu teoriju ako bi prosječni životni standard rastao s padom stanovništva. Malthus nije tvrdio da se prosječni životni standard mora kretati oko granice gladi.

Treći prigovor je najmanje uvjerljiv. Devijacije nagona za održavanje vrste, kojima se ograničuju porođaji dokazuju postojanje tendencije da se jednakim djelovanjem nagona izbjegava njegov glavni učinak, a ne opadanje ili nestalnost tog nagona u čovjeku. No točno je da Malthus nije ni mislio na devijacije već na moralnu suzdržljivost.

Marx je također pokušavao oboriti Malthusovu teoriju. On je dokazivao da je teorija stanovništva u potpunosti izostala. Smatrao je da je suština tog koncepta utemeljena

na zamjeni specifičnih ekonomsko-društvenih zakona kapitalizma s prirodnim postulatima. Dokazao je također kako apsolutne prenapučenosti ne može biti te kako je rast relativna pojava koja određuje siromaštvo proleterijata. Marksisti su oštro kritizirali Malthusov koncept tvrdnjom da autor nije uzeo u obzir napredak tehnologije, povećanje produktivnih snaga i neke druge čimbenike.

5. Neomaltuzijanci

Iako je od Malthusove teorije prošlo 180 godina, pitanja koja ona postavlja još uvijek nisu napustila dnevne rubrike, kao ni znanstvene rubrike. S vremena na vrijeme dolazi do vrlo žestokih rasprava. Znanstvenici su podijeljeni, pa su pristaše Malthusa postali pesimisti, a njihovi protivnici optimisti. Rijetko kada je takvo pitanje toliko angažiralo stručnjake i toliko ih podijelilo. Neomaltuzijanci, koji su se pojavili rano u krizi proizvodnje hrane, tražili su svoje argumente u praksi. Ali zašute i kada se potvrdi neosporan porast proizvodnje hrane ili pokaže mogućnost takvog povećanja. Demografska eksplozija 20. stoljeća prouzročila je snažan zamah neomaltuzijanstva. Razlikujemo rano i suvremeno neomaltuzijanstvo. Rano se pojavilo u uvjetima kad je natalitet bio u velikom smanjenju, a u isto vrijeme su cijene hrane padale. Tu se ističu humani i prosvjetiteljski motivi (velik broj djece uzrokuje bijedu nižih slojeva, neomaltuzijanski stavovi nisu bili prihvaćeni od javnosti...). Suvremeno neomaltuzijanstvo se razvija kasnije, nakon drugog svjetskog rata. Pogoršana situacija s hranom oživjela je tabor. Tako je 1950. godine skupina stručnjaka Rockefellerove zaklade tvrdila: bez obzira na tehnološki napredak, pad mortaliteta i stalan fertilitet ne mogu koegzistirati beskonačno. Pritisak stanovništva na hranu će prije ili kasnije dovesti do ponovnog rođenja sila smrti, bilo kao rezultat općeg slabljenja ljudske moći ili kao rezultat gladi i kuge. Tu dolazi do demografske ekspanzije u zemljama u razvoju, pogoršanja prehrane općenito, te sve većeg jaza između razvijenih i nerazvijenih zemalja.

Narušena ravnoteža na koju neomaltuzijanci neprestano ukazuju može se uspostaviti na više načina. Dok se Malthus odlučio za moralno uravnotežen pristup, njegovi su učenici otišli dalje i napustili moralno usađivanje. Treba poduzeti mjere za ograničavanje spolnih odnosa, na primjer, kažnjavanjem prebračnih odnosa, pobačajem, sterilizacijom, kontracepcijom. Ljudi koji su voljni podvrgnuti se sterilizaciji trebali bi dobiti novčane poticaje (50 do 100 dolara), što se naravno odnosi na neprosvijećene. Matematičari, neomaltuzijanci, predviđaju da će ljudi jedan drugome stajati na glavi.

Problemi ne nestaju tek tako. Ljudima prijeti opasnost od trošenja resursa, izvori su ograničeni. No, to nije jedini problem. Okolina je zbog velikih razmjera zagađena, šire se gradovi koji smanjuju obradive površine. Potrebne su velike količine umjetnog gnojiva i sredstva za uništavanje korova, kako bi se moglo proizvoditi veće količine hrane. Sve navedeno ima jako loš učinak na životinjski i biljni svijet.

1972.godine objavljen je „Plan opstanka“ koji je potpisan od 33 poznata učenjaka, a kasnije još 190 iz cijeloga svijeta. Prema tom dokumentu, mogla bi nastupiti katastrofa globalnih razmjera. Ukoliko potrošnja bude rasla istim tempom uskoro će nestati svega, a rast stanovništva će se udvostručiti. Također, moderna tehnologija proizvodi ogromne količine otrovnih plinova, automobila, plastike i razne otpatke. Postavlja se pitanje „gdje je izlaz?“. Trebalo bi dakle, promijeniti način života, stopirati industrijski rast i smanjiti potrošnju energije.

Sljedeće upozorenje je izdano od članova „Rimskog kluba“ objavom studije „Granice rasta“. Učenjak Dennis Meadows je kao vrste ograničenja rasta naveo porast populacije, potrošnju energije i hrane te zagađivanje. Njegovim je istraživanjem, pretpostavljajući da ima dovoljno sirovina, računalo pokazalo kako bi industrijski rast bio takav da bi se ugušili od zagađivanja. Ispitujući svaku mogućnost, uvijek je kao rezultat izašla katastrofa. Na koncu su došli do identičnog zaključka kao i autori engleskog časopisa „Plan opstanka“.

5. 1. Ocjena Malthusove teorije

Neosporno je da je u nekim dijelovima zemlje, u nekim povijesnim razdobljima, postojao nerazmjer između ljudi i hrane. Glad kao jasan dokaz ovog nerazmjera ovjekovječena je u ljudskoj povijesti. Ekstremno siromaštvo i glad nisu neuobičajeni. Mnoge obitelji nisu u mogućnosti osigurati ni minimum hrane, pa se djeca rađaju u opasnosti od bolesti i smrti. Stoga ako je izvjesno da će dijete završiti u ovakvoj situaciji, Malthus preporučuje celibat, što je posve moralno. Njegov stav, ako se odnosi na specifičnu situaciju, ne može se osuditi. O takvim situacijama Papa Pavao VI. ima još šire mišljenje. O ovome problemu govori i Sv. Otac te također smatra da se opseg pučanstva povećava većom brzinom nego raspoloživi izvori. Jasno je da javna vlast može intervenirati primjenjujući prikladne mjere koje su, naravno, u skladu sa

moralnim zakonima i načelima. Svakako je nužno poštovati slobodu bračnog para da odlučuje o tome. U krajnjoj liniji, bračni par bi trebao razmisliti o tome koliko djece želi imati, uzimajući u obzir sve čimbenike te uzimajući odgovornost na sebe.

Malthus ne preporučuje ništa nemoralno, no njegov pesimizam se temelji na zabludi da će se odnos pučanstva i hrane riješiti samo strogim mjerama smanjenja pučanstva. Jednostavno rečeno, Malthus nije mogao shvatiti socijalnu stranu ovog debalansa. Upravo zbog toga je Marx komentirao kako je Malthus osudio siromašne na bijedu, ukoliko ne budu suzdržani od širenja obitelji. Također, činjenica je da većina zagovornika predstavljaju protestantski svećenici koji nekad bili protivnici celibata. Neizbježna je Marxova kritika kako Malthus uzdiže vladajuću klasu. Malthus je prvi upotrijebio ekonomske argumente za testiranje i ocjenu populacijskih problema i pokušao dokazati uzročnost između ekonomskih događanja i kretanja stanovništva. Upravo to je ono novo što je on napravio u ekonomskoj znanosti. Dan danas ništa se ne mijenja ako se uzme u obzir rezultate znanstvenih istraživanja, koji su stečeni nakon njega i njegovih teorija, da ta teorija vrijedi jedino uz stanovite rezerve ili jedino kao tendencija. Također se nikako ne mijenja vrijednost njegovih zaključaka i misli bez obzira na sve. Ovakvi slučajevi nadilaze okvire ekonomske fenomenologije i treba ih proučavati i vrednovati argumentima koji pripadaju i drugim društvenim znanostima, a ne samo u okviru ekonomske fenomenologije.

6. Zaključak

Thomas Robert Malthus, predstavnik klasične ekonomske škole, poznat je po pesimističnim prognozama rasta stanovništva, što je krajem 18. stoljeća opisao u radu „An Essay on the Principle of Population“. Njegov razvoj teorije o porastu stanovništva i smanjenju resursa je zaintrigirao mnoge druge ekonomiste, te je zato imao mnogo pristaša kojima je bio inspiracija, no imao je i mnogo oštrih kritičara. Također, Malthus je podržao razvoj raznih teorija o potrošnji i proizvodnji energije, koje isto tako predviđaju kolaps ukoliko stanovništvo bude i dalje raslo. Tijekom istraživanja stvorio je koncept koji bi spriječio „nestanak čovječanstva zbog gladi“, a tu navodi kako bi ljudi trebali skromnije živjeti, konzumirati jednostavniju hranu, nositi siromašniju odjeću i slično. No, bez obzira na porast populacije, povećanje i razvoj poljoprivrede i ljudsko zdravlje spriječili su taj strašni koncept. Poljoprivredna revolucija dovela je do novih vrsta žitarica, čime je izbjegnuta glad. Potaknuta parnim brodovima, globalna trgovina hranom je porasla. Iako je Malthusova teorija odavno odbačena, u nekim razvijenim zemljama mnogi smatraju da je točna i ulažu u sprječavanje rasta stanovništva kao npr. u Africi, Aziji i Južnoj Americi. Očito je Malthus bio u krivu, no postavlja se pitanje na koji način. U to vrijeme razvoj tehnologije je tek počinjao, a on to nije uzeo u obzir. Razvoj industrije kontracepcije i tehnologije za proizvodnju više hrane povećao je broj sredstava za život dok je kontrolirao rast stanovništva u razvijenim zemljama. To ipak ne opravdava njegove tadašnje savjete bez obzira što su bili u duhu vremena. Ako se pogleda situacija danas, svjedoci smo luksuznog života sa izobiljem hrane, dok s druge strane mnogi gladuju i jedva preživljavaju. Općenito je broj stanovnika u svijetu porastao, no statistički gledano najveći porast imaju upravo najsiromašnije zemlje. Ipak, na odnos hrane i stanovništva ne treba gledati toliko pesimistično kao u Malthusovo doba. 20% svjetskog stanovništva troši oko 80% resursa. Ostalih 20% resursa troši stanovništvo iz slabije razvijenih zemalja, dakle 80% stanovništva. Može se zaključiti da nije problem u broju ljudi, već u neravnoteži i načinu primjene tehnologije. Dakle treba smanjiti mogućnost eksploatacije jer, na primjer razvijene države prodaju nerazvijenim poljoprivredne proizvode, a to je uglavnom sve što one imaju.

Literatura

Knjige:

1. Ekelund, Jr. J.B., Hebert, R.F. (1997.): *Povijest ekonomske teorije i metode*, treće izdanje, Zagreb
2. Lunaček, V. (2004.): *Povijest ekonomskih doktrina*, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
3. Marshall, A. (1987.): *Načela ekonomike*, Cekade, Izdanja Centra za kulturnu djelatnost, Zagreb
4. Schumpeter, J.A. (1975.): *Povijest ekonomske analize*, Informator, Zagreb

Članci:

1. Marošević, T. (1974.): *Malthusova teorija i neomaltuzijanci u svjetlu znanosti i vjere*, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/88160>
2. Wertheimer-Baletić, A., (1972.): *Malthus i Marx: Dileme demografske teorije*, Politička misao, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/170215>
3. Baletić Z. (2005.): *Ekonomski liberalizam i ekonomska znanost*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, dostupno na: <http://www.hazu.hr/~azrnic/eRad492/Rad492Baletic.pdf>
4. Fran Radonić Mayr: *Marx i ekologija*, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/346930>

Internet izvori:

1. Hrvatska enciklopedija
Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38478>
2. BBC history
Dostupno na: https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/malthus_thomas.shtml
3. Thomas Robert Malthus-Econlib
Dostupno na: <https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Malthus.html>
4. Encyclopedia Britannica

Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Malthus>

5. <https://hr.unansea.com/teorija-malthusa-je-kratka-malthus-i-njegovu-teoriju-stanovnistva/>
6. <https://hr.thpanorama.com/articles/cultura-general/thomas-malthus-biografa-teora-de-la-evolucion-otros-aportes.html>

Popis grafikona i tablica:

Ilustracija 1. : Odnos populacije i resursa.....10

Tablica 1: Malthusovo razlikovanje pozitivnih i preventivnih ograničenja.....11

Sažetak

Thomas Robert Malthus je bio poznati britanski ekonomist i filozof 18.stoljeća. Najpoznatiji je po svojim pesimističnim prognozama rasta populacije. Malthusovo najpoznatije djelo 'Esej o stanovništvu' je objavljeno 1798. i tamo je predviđao da će tamošnji rast stanovništva nadmašiti proizvodnju hrane. Malthus je upozoravao da su potrebne određene mjere kako bi se izbjegla bijeda i siromaštvo. Smatra da ljudi mogu povećati proizvodnju hrane samo teškim metodama poput intenzivnog uzgoja ili vraćanja neiskorištenog zemljišta, ali isto tako mogu i kontrolirati rast populacije kasnijim brakom, korištenjem kontracepcije, emigriranjem itd.

Na kraju, ispostavilo se da je Malthusova teorija bila pogrešna zbog dva razloga, zaboravio je na tehnološki napredak i rast produktivnosti. Međutim, pridjev Maltuzijanski se koristi i dan danas za opisivanje pesimističnih prognoza. Bez obzira na sve, njegov doprinos ekonomiji je značajan.

KLJUČNE RIJEČI: Thomas Robert Malthus, rast populacije, proizvodnja hrane

Abstract

Thomas Robert Malthus was a famous British economist and philosopher in 18th Century. He is best known for his pessimistic predictions about population growth. Malthus most well known book 'An Essay on the Principle of Population' was published in 1798. and there he predicted that the population will grow faster then the growth of food production. Malthus warned that is necessary to take some measures to avoid misery and poverty. People can increase food production only by difficult methods such as intensive farming or reclaiming unused land, but also they can control population growth by marrying late, using contraceptives, emigrating etc.

At the end, it turned out that Malthusian theory is wrong because of two reason, he forgot about technological developments and productivity growth.

However, the adjective "Malthusian" is used today to describe a pessimistic prediction. No matter what, his contribution to the economy is significant.

KEY WORDS: Thomas Robert Malthus, population growth, food production